

Svart på vitt om EU

Sverige som global aktör i EU

Nej till EU:s skriftserie nr 2, 2007

Bilaga till Kritiska EU-fakta

Omslagsbild: Lars-Erik Håkansson (LeHån)

Tryck: Litorapid Media, Göteborg 2007

Förord

Våren 2007 arrangerade Folkrörelsen Nej till EU tillsammans med Fredskoalitionen i Göteborg ett seminarium på temat ”Sverige som global aktör inom EU”.

Syftet var att belysa hur Sveriges säkerhetspolitik har förändrats sedan inträdet i Europeiska Unionen. Sverige har de senaste tio åren aktivt bidragit till militariseringen av EU och samtidigt utvecklat ett nära samarbete med Nato. Vilken betydelse har den nya svenska säkerhetspolitiken i förhållande till vårt tidigare engagemang för solidaritet med fattiga länder, nedrustning och stöd till FN?

Till seminariet inbjöds olika experter för att tala om globala hot och konflikter, kärnvapen, globala aktörer, svensk vapenexport, svensk säkerhetspolitik i förändring, nordiskt försvarssamarbete och kvinnors deltagande i säkerhetspolitiken. Anförandena finns refererade i de olika kapitlen i denna skrift.

Ingela Mårtensson och Ingrid Ternert fungerade som seminarieledare. De har skrivit avsnittet ”Sammanfattande kommentarer”.

Seminariet och denna dokumentation har finansierats av ForumSyd.

Utvecklingen inom det säkerhetspolitiska området har gått mycket snabbt utan att det finns någon reell debatt. Därför vill vi sprida kunskap om Sverige som en global aktör i EU. Det finns ett stort behov av information på detta område.

Göteborg i augusti 2007

Per Hernmar

Innehåll

Globala hot och konflikter	5
- <i>Svante Karlsson</i>	
Kärnvapen - tillgänglighet och hot	9
- <i>Eva Selin Lindgren</i>	
Kärnvapen - avtal och hot.....	13
- <i>Jan Prawitz</i>	
Globala aktörer	17
- <i>Herman Schmid</i>	
Svensk vapenexport	19
- <i>Rolf Lindahl</i>	
Svensk säkerhetspolitik i förändring	22
- <i>Bo Huldt</i>	
Nordiskt försvarssamarbete	26
- <i>Lave Broch</i>	
- <i>Gunnar Garbo</i>	
- <i>Per Gahrton</i>	
Kvinnor och säkerhetspolitik	32
- <i>Anna Lisa Eneroth och Eva-Britt Svensson</i>	
Sammanfattande kommentarer.....	36
- <i>Ingela Mårtensson och Ingrid Ternert</i>	

Globala konflikter och hot

Svante Karlsson, institutionen för globala studier, Göteborgs universitet

Det liberala projektet

Konflikter är inte bara av ondo utan de kan också vara bra för utvecklingen. De senaste 100 – 150 åren har det funnits en global konflikt mellan det liberala projektet och motrörelser såsom fascism och socialism. Det liberala projektet innebär spridning av marknadsekonomi och den liberala staten.

Under det kalla kriget stod öst mot väst – socialism och enpartistat mot marknadsekonomi och representativ demokrati. Det liberala projektet vann denna kamp. Sedan 1989 har den kapitalistiska världsekonomin successivt vunnit mark. I Parisstadgan 1990 konstaterade OECD att vägen till frihet är att främja marknadsekonomi och demokrati.

Konflikten under det kalla kriget var jämlik. Då fanns en balans vad gällde maktmedel framför allt i form av militära resurser. Det fanns en ideologisk skillnad mellan parterna. Därefter har konflikten ändrat karaktär och blivit asymmetrisk. Det liberala projektet framstår som enda lösningen på världens problem. De som inte håller med är betydligt svagare parter. Många oppositionella grupper betecknas som terrorister.

Det som håller på att hända är att det liberala projektet delas upp i en ekonomisk och en demokratisk del. Vi får olika liberala projekt. Det handlar om maktbalans mellan olika stormakter som t ex USA, Storbritannien, Ryssland och Kina. Iran accepterar inte den liberala staten eftersom man inte accepterar det sekulariserade samhället.

När kalla kriget var slut så spreds förhoppningar om fred och stabilitet i världen. I stället dök nya globala hot upp.

Globala hot efter 1990

- *Krigets normalisering* – kriget används som medel för att uppnå politiska mål. FN går från att vara fredsbevarande till att också kunna verka fredsframtvingande och lägger sig i alla konflikter. Krigets normalisering sprids också till Sverige. Vi deltar i EU:s militarisering för att sprida vårt ”goda projekt”.

- *Kärnvapen normaliseras* – de har fått ny aktualitet. Vi har aldrig tidigare varit så nära ett kärnvapenkrig som idag. Kärnvapen strider mot internationell rätt enligt utslag i Haag-domstolen. Tidigare kunde man acceptera att kärnvapenstater hotade andra stater med kärnvapen men nu hotas även de som inte har tillgång till kärnvapen.

Tidigare ansågs det inte realistiskt att använda kärnvapen, då man själv riskerade att drabbas. Om man inte är beredd att använda kärnvapen så utgör de inte något hot. Men nu är det inte så.

Retoriken om kärnvapen måste synas och utmanas. Man hotar med kärnvapen för att sprida det liberala projektet. Det kan jämföras med kolonialismens dagar då militära hot ingick i strategin.

Frankrike och Storbritannien är de stater som har kärnvapen inom EU. Storbritannien uppgraderar sina kärnvapen. Hur ser Sverige på deras innehav och vilken roll de kan spela inom unionen? Det är oklart.

Tidigare kunde kärnvapen i väst motiveras med att Sovjetunionen hade en arsenal av kärnvapen. Idag ses kärnvapen som ett medel att uppnå politiska mål. Det gäller såväl kärnvapenstater som stater som hotar med att skaffa kärnvapen.

- *Terrorism är en faktisk fråga* som inte behöver ha staten som agent. USA har förklarat krig mot terrorismen. EU ser terrorism som ett globalt hot som måste bekämpas. Den opposition som finns mot liberala projektet utpekas ofta som terrorism.
- *Oljan är en ändlig resurs* - men hur ändlig? Vissa bedömare menar att 2008 kan vara året då världen inte kan producera mer olja än tidigare den s k ”peak produktion”. Det finns en ”peakoil-grupp” med experter som diskuterar läget. De bedömer att toppen inträffar omkring 2020-2030. Den nuvarande liberala ordningen bygger på att oljan alltid finns som resurs men år 2030 kommer inte efterfrågan att kunna mötas. Om energifrågan inte kan lösas med ny teknik genereras en maktkonflikt.

Många konflikter idag, t ex irakkriget handlar om denna bristfördelning. Vem ska få tillgång till resurserna i framtiden? Kina har gigantiska behov av energi. Idag gäller ”grab all oil” (roffa åt sig all olja). Det finns ingen diskussion om hur vi gemensamt ska klara av situationen. Det finns en tidsdimension. Om vi ska finna nya lösningar på energibehovet, så måste resurser satsas nu på alternativ forskning. Det saknas satsning på alternativa energikällor i Sverige idag.

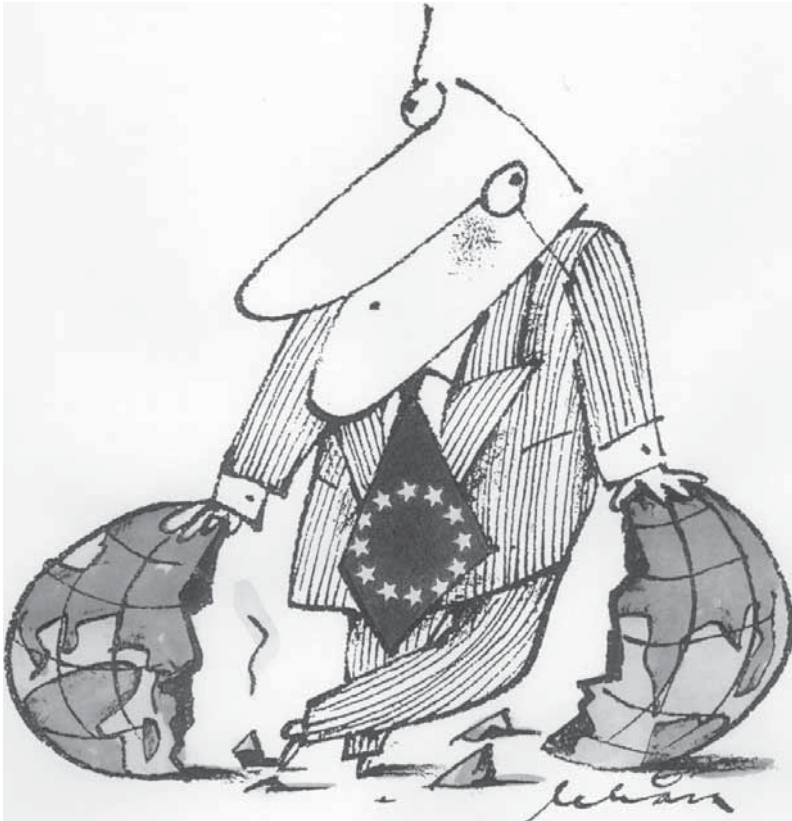
- *Dollar som betalningsmedel* utgör en stor påfrestning på världsekonomin, som i sig kan generera ett nytt kallt krig. Många stater övergår till att betala olja från dollar till euro. Kina använder en korg av olika valutor. Det har inneburit att efterfrågan på dollar minskar. Om dollarn förlorar sin roll som världsvaluta så kommer det att få ekonomiska konsekvenser för USA. Det kommer att påverka de offentliga utgifterna för t ex vård och militära satsningar. De närmaste 10-20 åren kommer det att bli en enorm press på USA.
- *Den internationella handeln* kan utvecklas till ett långsiktigt konflikthot. Om oljan minskar som produkt på marknaden så minskar världsekonomin. Det kommer i sin tur att leda till olika konflikter.
- *Befolkningsutvecklingen* är ett hot när det gäller livsmedels- och energiförsörjningen. Ska våra jordbruksmarker användas för biomassa för transportsektorn eller för mat?

Det skulle kunna uppstå ett nytt kallt krig p g a att olika stormakter växer fram utöver USA, t ex Ryssland och Kina. De senare accepterar det liberala projektet till viss del. Kina har än så länge inte ställt politiska villkor för att få tillgång till råvaror.

Om inte militariseringen av EU hejdas så kan unionen också utvecklas till en part som kämpar för liberala projektet.

Sveriges roll

Sverige spelade en krigisk roll under stormaktstiden. Under de senaste 200 åren har landet varit neutralt och snarare verkat för fredliga lösningar på konflikter och nedrustning. Nu verkar det som om Sverige också accepterat krig som medel för att uppnå politiska mål genom att delta i EU:s stridsgrupper för att sprida det ”goda projektet”. Ju mer Sverige blir involverat i EU:s krishanteringsstyrka desto mer kommer vi att distansera oss från FN.

Kärnvapen – tillgänglighet och hot

Eva Selin Lindgren, riksdagsledamot och professor i miljöfysik

Kärnvapenhotet är en mer akut fara för mänsklighetens överlevnad än de kommande klimatförändringarna. Det anser många experter idag men det är inte en medial fråga.

Kärnvapenmaterial

Kärnvapen och kärnkraft bygger båda på att man genom klyvning av vissa tunga atomkärnor kan frigöra stora mängder energi. I kärnkraftverken är processen kontrollerad, så att energiproduktionen sker i en önskad takt. I kärnvapnen utlöses den stora energimängden genast. De fysiker som för mer än sextio år sedan arbetade med att framställa de första atombomberna i USA sade att kärnkraft och kärnvapen är "siamesiska tvillingar".

Uran i naturen kan inte användas som det är i kärnvapen. Det består av det klyvbara ämnet uran-235 (mindre än 1%) uppblandat med uran-238 (99%) och den blandningen kan inte fungera som kärnvapenmaterial.

I kärnvapen måste andelen uran-235 ökas och detta sker i speciella anrikningsanläggningar. I vapnen krävs en anrikningsgrad på minst 20% uran-235, och det kallas höganrikat uran (Highly Enriched Uranium, HEU). Uranet i naturen kan alltså inte användas till kärnvapenframställning utan att först utarbetas och anrikas, vilket kräver avancerade metoder.

Plutonium finns inte i naturen utan är bl a en avfallsprodukt från vanliga kärnkraftsreaktorer. Eftersom det vanligaste atomslaget, plutonium-239, är ett potent kärnvapenmaterial är plutonium ett eftertraktat material av kärnvapenstater och terroristgrupper.

Redan för 30 år sedan påpekade atomforskarna att det plutonium som finns i reaktorbränslet efter något decennium är möjligt för terroristgrupper att utvinna, men att det kräver teknisk skicklighet och kunsk titutioner och via Internet.

I rapporten "Nuclear power and the Environment" ställd till brittiska regeringen (1976) konstaterar man att den utrustning som krävs för plutoniumutvinning inte är mer avancerad än den som utnyttjas av illegala organisationer för framställning av heroin. Vidare konstateras att "mängden plutonium som

behövs kan lätt bäras i handen”. Man drog slutsatsen att ”det är mycket sannolikt att plutonium i tillräcklig mängd kan användas i ett grovt men mycket effektivt vapen som lätt kan transporteras i ett litet fordon.”

Allt plutonium som bildas i en kärnkraftsreaktor kan användas i vapen efter att man har separerat det kemiskt ur reaktorbränslet, men det kan ur militär synpunkt vara olika ”rent”. Men för en terroristgrupp har ”renheten” mindre betydelse. Den minsta mängd plutonium som fordras för att åstadkomma en kärnvapenladdning med 70 procent klyvbart plutonium (d v s halten av klyvbart material i kärnavfallet) är endast ca 6 kilo.

Tillgänglighet och globala förråd

Den globala mängden av HEU uppskattas nu till ca 1 900 ton. Huvuddelen (ca 90%) finns i vapen och militära stormaktsförråd, vilka kan antas vara bättre bevakade än civila och industriella forskningsanläggningar, men de ca 10 procent som finns i ”civila” sammanhang ger ändå anledning till oro.

HEU i civila sammanhang finns idag framför allt i forskningsreaktorer, i vissa kraftproducerade reaktorer, på uppberednings- och anriknings-anläggningar och i bränslet till atomdrivna U-båtar. Rysslands reaktordrivna flotta har t ex mer än hälften av allt det HEU som anses vara civilt.

Totalt uppges 46 av världens länder ha tillgång till HEU, och flera forskare har uttryckt farhågor för den dåliga bevakningen av det HEU som används i forskningsreaktorer och inom flottan. Efter en stöld av 4.5 kilo HEU nära Murmansk anmärkte man på att det inte fanns något larmsystem, inget ljus och få vakter. ”T o m potatis bevakas troligen bättre idag än radioaktivt material”. USA och Ryssland har kommit överens om att minska tillgängligheten på HEU, men det går mycket långsamt och finansieringen är otillräcklig.

Mängden plutonium uppges vara ungefär lika stor som mängden HEU (ca 1.900 ton) men är en större potentiell fara genom att det som bildas i kärnreaktorer kan användas i vapen efter endast kemisk separation. Plutonium finns till ca 90 procent i civila sammanhang och resten i militära förråd. Huvuddelen av det civila plutonet har alstrats i de fler än 400 kärnkrafts- reaktorer som är spridda över världen.

Eftersom plutonium produceras i varje kärnkraftsreaktor så växer plutoniumberget ständigt och kärnvapenmaterialet sprids över världen i samband med transporter av kärnbränsle (t ex MOX-bränsle) och avfall. 30 procent av världens plutonium uppges vara separerat och direkt användbart i vapen. Resterande 70 procent kan efter kemisk separation användas i kärnvapnen. Om världens nationer fortsätter med drift och utbyggnad av kärnkraften beräknas mängden plutonium år 2030 bli ca 3 000 ton.

Risk för kärnvapenspridning genom terrorism

Under 2000-talet har världspolitiken på många sätt förändrats. USA har sänkt kärnvapentröskeln, och man planerar att använda reaktordrivna farkoster i rymden. Terrorism och ökade konflikter i Mellersta Östern utgör idag mer kännbara hot mot världsfreden än tidigare.

I diskussionerna om Irans planer att skaffa kärnkraft nämns ingenting om det plutonium som kommer att finnas i reaktorns utbrända bränsle. Iran behöver bara köra sina kärnreaktorer under något decennium för att sedan ha tillgång till plutonium som kärnvapenmaterial. Nordkorea testade en plutoniumbomb, men hur kom de över plutonet?

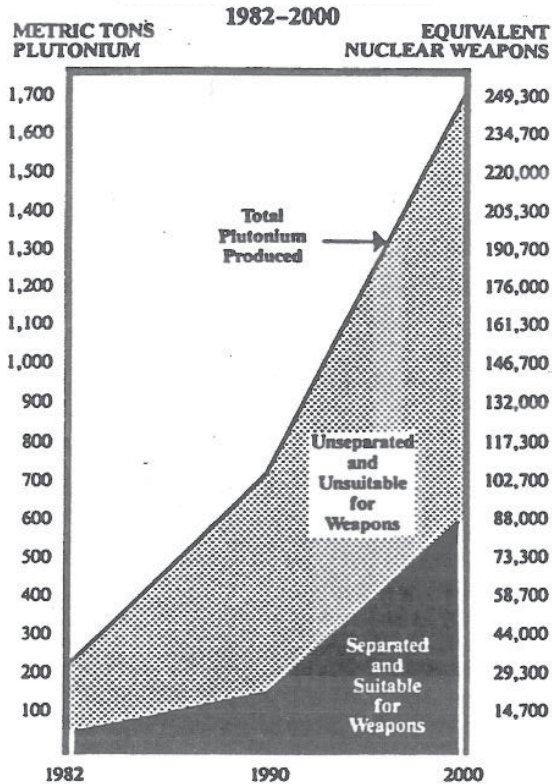
Kärnvapenfri värld

De akuta riskerna för kärnvapenspridning gör att vi alla måste öka ansträngningarna att med fredliga medel motivera såväl stater som enskilda att arbeta för en kärnvapenfri och hållbar värld. Det finns en global fredsrörelse att bygga på. Men om vi som nation vill vara trovärdiga i fredsarbetet måste vi gemensamt ena oss om vissa konkreta åtgärder:

- Att med kraft ställa oss bakom nedrustningskraven i såväl Blix-kommissionens rapport som de krav som yrkesgrupperna mot kärnvapen framför och driva förslagen i alla de sammanhang där vi ingår.
- Att inom EU driva kravet på att EU skall vara en kärnvapenfri zon år 2020 och att upparbetning av kärnbränsle skall förbjudas inom hela EU.
- Att säkerställa att inte plutonium-berget växer bortom alla gränser och att inte det plutonium som finns kommer på avvägar. Detta innebär såväl bättre kontroll av existerande plutonium som en utfasning av kärnkraften.

- Att den svenska riksdagen enas om en långsiktigt hållbar energipolitik som håller över flera decennier.
- Att öka våra ansträngningar för att EU skall uppvisa en enig front vad gäller att hävda mänskliga rättigheter och alla länders rätt till självbestämmande.

Plutonium producerat i kärnkraftverk (i icke-kommunistiska länder)

Den vänstra skalan anger mängden plutonium i ton. Den högra skalan visar hur många kärnvapenladdningar (av 7 kg plutonium vardera) som mängden plutonium motsvarar.
Källa: Nuclear Control Institute

Kärnvapen – avtal och hot

Jan Prawitz, utrikespolitiska institutet.

Det är en ruskig situation i världen idag men det kunde ha varit värre. Icke-spridningsavtalet (NPT) har undertecknats av 190 länder. Tröskelstater (stat med kapacitet att på kort sikt utveckla kärnvapen) är Indien, Israel, Pakistan, och Nordkorea. Antalet kärnvapenfria zoner har exploderat. Världens samlade kärnvapenarsenaler har minskat från 70 480 stridsspetsar år 1986 till ca 25 000 i år. Det går åt rätt håll. En stor besvikelse är USA:s vägran att ansluta sig till det fullständiga provstoppsavtalet.

Icke-spridningsavtalet

År 1970 trädde NPT i kraft. Det var en grundläggande framgång. Kärnvapenmakterna förband sig att inte dela med sig några kärnvapen och icke-kärnvapenmakter att inte skaffa egna. Enligt artikel 6 i avtalet skall kärnvapenstaterna dessutom successivt göra sig av med alla sina kärnvapen. Alva Myrdal ville sätta ett datum för när alla kärnvapen skulle vara borta. Det borde inte få dröja allt för länge. Men det blev det en kompromiss. Man skulle förhandla om nedrustningen utan tidsgräns. Avtalet skulle vara giltigt i 25 år. Men sedan 1995 gäller det på obegränsad tid.

1968 ratificerade USA ickespridningsavtalet under förutsättning att det inte skulle gälla vid krig. Men 1985 antog avtalsparterna – på svenskt initiativ – en enhällig deklaration att ”avtalet skulle tillämpas under alla omständigheter”, dvs även i krig.

Den världsordning, som icke-spridningsavtalet skapade, har under årens lopp kompletterats med olika institutioner och en mängd sidoavtal.

Nedrustning

Under många år ledde förhandlingar mellan stormakterna om nedrustning av kärnvapen inte till några nedskärningar. Men 1987 kom Ronald Reagan och Michael Gorbatjov överens om ordentlig nedskärning av USA:s respektive Sovjetunionens kärnvapenarsenaler.

En viktig åtgärd, som inga eller få talar om, iscensattes efter försöket till statskupp i Moskva 1991. Vid denna tidpunkt fanns kärnvapen utplacerade i de flesta av Sovjets delrepubliker. Om Sovjetunionen då skulle upplösas, så skulle

14 nya kärnvapenmakter kunna vara ett faktum. I USA insåg man riskerna och president George Bush d ä beslöt att ta hem alla amerikanska taktiska kärnvapen från militära förband och örlogsfartyg, varav hälften skulle skrotas. Därefter kontaktade han Gorbatsjov och bad honom göra detsamma, vilket också skedde. Vissa svårflyttbara strategiska kärnvapen blev kvar i Kazakstan, Ukraina och Vitryssland. Men även dessa överfördes till Ryssland, som ärvt Sovjetunionens status som kärnvapenmakt, i vissa fall efter ekonomisk kompensation.

Provstoppsavtal

1996 godkände FNs generalförsamling ett nytt fullständigt provstoppsavtal, som många stater nu anslutit sig till. USA skrev på men har sedan avstått från att ratificera avtalet, i hög grad beroende på att det ännu inte trätt ikraft. Men USA har inte utfört några prov sedan 1992.

Kärnvapenfria zoner

Som komplement till NPT har ett antal kärnvapenfria zoner upprättats runt om i världen genom att länder gått samman och förklarat sin region som kärnvapenfri. 74 procent av världens landyta utanför kärnvapenländernas territorier och 99 procent av allt land söder om ekvatorn består av kärnvapenfria zoner, som idag omfattar 119 stater och 18 andra territorier. 1,8 miljarder människor bor inom dessa zoner

Flera nya zoner står på tur att inrättas. Det angelägnaste förslaget idag är en kärnvapenfri zon i Mellersta Östern, som FNs generalförsamling enhälligt rekommenderat varje år sedan 1980. Att man väntar beror på oenighet om den lämpliga tidpunkten.

Kärnvapen i Europa

I Europa finns två kärnvapenstater; Frankrike och Storbritannien. Därutöver har Nato placerat ut cirka 150 kärnvapenmissiler i sex medlemsländer.

I Sveriges anslutningsavtal till EU står att vi förbehåller oss rätten att inte exportera kärnbränsle eller utrustning för kärnkraftsindustrin till andra icke-kärnvapenstater inom EU om det exporterade inte kontrolleras av det internationella atomenergiorganet i Wien (IAEA).

En relevant fråga är varför Sverige inte krävde uteslutande fredlig användning som villkor för sådan export också till kärnvapenmakter. En sådan norm

föreslogs av Sverige redan under förhandlingarna om NPT på 1960-talet. Det skulle ha varit en väsentligt kraftfullare åtgärd för att stödja NPT och nedrustning.

Blixkommissionen

Kommissionen om massförstörelsevapen, även kallad Blixkommissionen efter ordföranden Hans Blix, framlade sin rapport i juni 2006. Den har 60 rekommendationer, där det bland annat ingår att kärnvapenstaterna måste leva upp till åtaganden i NPT. Men istället planeras nya generationer kärnvapen.

Enligt kommissionen är det viktigaste just nu

- Att USA ansluter sig till det fullständiga provstoppsavtalet
- Att se till att inga terrorister får tillgång till kärnvapen eller anrikat uran. Det gäller framför allt överskottslager i Ryssland. Det skulle kosta 750 miljoner euro att späda ut uranet så att det blir obrukbart för vapen. EU skulle kunna göra en sådan insats.
- Att få till stånd en kärnvapenfri zon i Mellersta Östern

Iran

Drevet mot Iran är olyckligt och orättfärdigt. Det är inte likhet inför lagen att hindra Iran att utveckla kärnkraft, eftersom det inte strider mot internationella avtal. Man ställer andra krav på Iran när det gäller rapportering, etc. I fallet Iran handlar det om något annat. Stormakterna med USA och EU i spetsen vill ha en ny regim i Iran. Iran vill å sin sida att alla sanktioner och restriktioner sedan den islamiska revolutionen 1979 hävs.

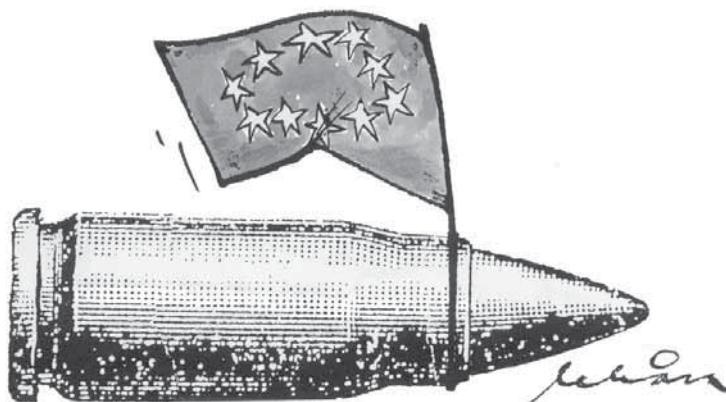
Iran borde bli behandlat som andra länder. Som jämförelse tål att påpekas att USA blundar när det gäller Pakistans anskaffning av kärnvapen, eftersom man är beroende av landet för kontroll av Afghanistan. Och för Indiens kärnvapen, eftersom man behöver en vänligt sinnad motvikt till Kina i Asien.

Sveriges roll

Sverige har som neutral stat kunnat verka för nedrustning i världen i mycket större omfattning än Sveriges storlek och politiska makt egentligen skulle motivera. Sveriges insatser ledde bl a till att Alva Myrdal 1982 belönades med Nobels fredspris.

När så FN:s dåvarande undergeneralsekreterare för nedrustning, Jayantha Dhanapala (från Sri Lanka), år 2003 vände sig till Sverige för att få en utredning om massförstörelsevapen, svarade Anna Lindh ja och tillsatte Blixkommissionen.

Men ett orosmoln har tornat upp sig. Den pågående omvandlingen av försvaret till nya uppgifter efter det kalla krigets slut kan leda till en dramatisk minskning den för en oberoende nedrustningspolitik väsentliga kompetensen om massförstörelsevapen. Bland EU:s medlemsländer finns två kärnvapenmakter, Frankrike och Storbritannien. De flesta EU medlemmar är också medlemmar i Nato, som dels har en tredje kärnvapenmakt, USA, i sin krets och dels ett institutionaliserat samråd med en fjärde, Ryssland. Skall Sverige ha något självständigt inflytande inom dessa kretsar, krävs att vår sakkunskap inger respekt och erkännande. För att rädda vår traditionella insats krävs därför ett kreativt grepp av regeringen.

Globala aktörer

Herman Schmid, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde universitet

Nationalstaterna räcker inte till för att klara globala utmaningar, t ex internationell ekonomi, människors rörlighet mellan länder, miljö. Det behövs en samordning men det saknas en övernationell politisk nivå, som kan lösa problemen på ett demokratiskt och effektivt sätt. I stället existerar en kaotisk mix av globala aktörer och i stort sett är det djungelns lag som råder. De starka staterna dikterar villkoren för de små och svaga.

USA är starkast idag men utmanas på sikt av utvecklingen. Öst-väst-dimensionen ersätts mer och mer av nord-syd-konflikten och särskilt av kampen om makten över Asien. Framträdande amerikanska bedömare är medvetna om detta och ser krigsinsatserna i Irak och Afghanistan och hoten mot Iran i detta perspektiv. De ser därför Europa som alltmer marginaliserat från maktkampens framtida epicentrum.

FN

Enligt FN-stadgan är FN överordnat de enskilda medlemsländerna. Trots det agerar vissa aktörer såsom USA och Nato utan beslut av generalförsamlingen eller säkerhetsrådet även då sådana beslut krävs enligt folkrätten.

Enligt förslag till EU:s nya konstitution ska unionens insatsstyrkor kunna sättas in utan att det finns något konkret FN-beslut, bara EU anser att ingripandet är i enlighet med FN:s allmänna principer.

Nato

Nato är ytterst närvarande i EU, nitton av EU-länderna är Nato-medlemmar. Det betyder att det är samma styrkor som står till förfogande för de nationella försvarerna, Nato-ingripandena och EU:s militära insatser. Det är också samma vapenarsenaler som medlemsländerna ställer upp med, men under olika hattar. I militärt avseende är det svårt att skilja dem åt.

USA

USA är huvudaktören i världen och drivkraften i det liberala projektet. USA ingriper ganska kraftigt i EU:s utrikespolitik. Västeuropeiska unionen, som enligt Maastrichtfördraget skulle vara EU:s militära dimension, krossades av

USA för att man inte ville att EU skulle ha fristående styrkor.

Irakinvasionen, som byggde på "Coalition of the willing", splittrade EU, då vissa stater valde att gå med, medan andra kritiserade invasionen.

USA går in även i västländer och agerar med agenter och hemliga flygplansaktioner.

USA verkar för att Turkiet blir medlem i EU eftersom det ligger i deras intresse. Men motståndet mot turkiskt EU-medlemskap är starkt i Tyskland och Frankrike och andra EU-länder. Om Turkiet kommer med i unionen så blir det tack vare USA och Nato.

EU

Inom EU dominerar stormakterna. EU har svårt att driva egna frågor. Man kan bara förhindra att vissa saker sker, t ex när det gäller miljön.

Nato har stor påverkan på EU:s utrikespolitik . Det finns mängder av informella kontakter på internationell nivå. Det finns ett glapp mellan folk och politiska lösningar. EU har ingen förankring hos folket.

Sveriges roll

Sverige spelade en viktig roll när det gällde nedrustning av kärnvapen. Landet hade större påverkan på t ex skapande av icke-spridningsavtalet än vad som motsvarar landets storlek. Idag har Sverige anpassat sin utrikes- och säkerhetspolitik till de stora globala aktörerna som USA och Nato.

Sverige borde vara mer uppkäftigt. Hur ska vi påverka? Det är inte så lätt. Men en väg vore att i högre grad satsa på specifika politiska frågor som vi gjorde med kärnvapenedrustningen.

*"Svenska vapen från Bofors,
det är en annan sak förstås.
De skapar ordning och mäkclar fred
Och används blott för att skoja med."
(Allan Edwall)*

Vapenproduktion och export

Rolf Lindahl, Svenska freds- och skiljedomsföreningen

Många menar att vi har en fredligare värld idag. Det stämmer så tillvida att antalet mellanstatliga konflikter har minskat radikalt men istället har inomstatliga konflikter ökat. Fattigdomen i världen är utbredd.

Det finns en snedfördelning när det gäller resurser. För varje krona som vi lägger på bistånd så går det femton till militära rustningar. Svenska Freds- och skiljedomsföreningen vill ha en omvänd ordning – mer bistånd och mindre vapen.

Militära rustningar ökar

Vapenhandeln har ökat under 2000-talet. De sammanlagda militära kostnaderna i världen har ökat med en tredjedel sedan 2001. Den militära upprustningen leder till konflikter medan nedrustning leder till stabilitet. Därför är viktigt att arbeta för global nedrustning.

År 1998 arrangerade FN en nedrustningskonferens, som enades om att målet är global nedrustning. Vi måste ta vårt ansvar och inte bara skriva under deklarationer utan också agera i praktiken. Gör vi det?

I september 2000 antog FN millenniemålet – att fattigdomen i världen skulle halveras till år 2015. Bland staterna i säkerhetsrådet sitter de största vapenförsäljarna. Om man menar allvar med vad man säger, så måste man handla därefter.

Svensk vapenexport

På regeringens hemsida står att nedrustning är en tradition i svensk utrikespolitik. Men i praktiken är det annorlunda. Svensk vapenexport har t ex aldrig varit så omfattande som idag. Sverige är världens åttonde största vapenexportör.

Tänk om vi minskade vapenförsäljningen och ökade biståndet i stället. I statsbudgeten avsätts 40 miljarder till försvaret varav hälften går till krigsmateriel. Svenska Freds visade för ett par år sedan att Sverige är det land inom EU som efter Storbritannien och Frankrike lägger mest pengar per capita på försvaret.

Riksrevisionsverket undersökte för några år sedan hur mycket pengar som staten avsätter för inköp av krigsmateriel och gjorde jämförelser med natoländerna. Det visade sig att Sverige står i särklass. På andra plats kom Storbritannien som satsade en fjärdedel av vad Sverige gjorde i förhållande till folkmängden. Sverige lägger relativt sett mycket mer än andra länder på vapen.

Av statens satsning på forskning går 20 procent till militär forskning, vilket innebär fyra miljarder per år. Det är en subvention till försvarsindustrin. Denna satsning ska jämföras med 150 miljoner som går till forskning för fred och nedrustning.

Regeringen motiverar vapenexporten med att det kan ge andra exportmöjligheter.

I regeringsdeklarationen står att Sverige ska främja demokrati och mänskliga rättigheter och bekämpa fattigdom. Hur rimmar det med att svenska vapen använts i Kambodja, Panama, Burma, Indonesien, Iran, Irak, Sri Lanka, Afghanistan?

Regeringen säger sig främja mänskliga rättigheter och exporterade år 2005 krigsmateriel till nio länder som begår grova brott mot mänskliga rättigheter. Sverige säger sig bekämpa fattigdom och exporterade år 2005 krigsmateriel för 8.3 miljarder till Pakistan, som är en diktatur med utbredd fattigdom.

Vapenindustrin säger sig vara en intressant partner i internationellt samarbete. I deras informationsmateriel talas om precision och säkrare framtid. Man talar också om en säker himmel ("safe sky"). De säljer "intelligent ammunition" som är pricksäker. Svenska vapen vill framstå som fredsfrämjande.

Regler för vapenexport tänjs ut

Sverige har mycket restriktiva regler för vapenexport, säger politikerna. Det är förbjudet att exportera vapen men undantag får göras under speciella förhållanden.

Tillstånd *bör* endast ges om det behövs för att "tillgodose det svenska försvarets behov eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärt och inte står i strid med principerna för Sveriges utrikespolitik."

Tillstånd inte *får* beviljas om ”det strider mot internationella överenskommelser, om det går emot beslut av FN’s säkerhetsråd eller om det strider mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig.”

Tillstånd *bör* inte beviljas om det ”avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer eller som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller befaras bli det eller har inre väpnade oroligheter.”

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) som beslutar om exporttillstånd tänjer på reglerna som blivit rena gummiparagrafer. Tillstånd motiveras med att det är följdleveranser, samarbete med andra länder eller helhetsbedömningar. Det var t ex viktigt för balansen i regionen att exportera krigsmateriel till Pakistan.

Det finns inga regler för svensk import av vapen. Försvarsmakten bestämmer själv och har t ex köpt krigsmateriel från Israel och Vitryssland.

Samarbetsavtal är strategiska

Det är viktigare med strategiskt samarbete än att förbjuda vapenexport. Sverige fördömde USA:s invasion av Irak, men några månader senare undertecknades ett fördjupat militärt samarbete mellan USA och Sverige. Svenska vapen används i kriget i Irak. Man påstår t o m att svenska fredsbevarande insatser riskeras om Sverige skulle bojkotta USA, för då skulle industrin i Sverige inte få importera amerikanska komponenter.

År 2005 slöts samarbetsavtal med Saudiarabien. Avtalen är dörröppnare till industrin. Attitydentill vapenexport har förändrats. Tidigare var försvarsindustrin till för att försvara staten – idag försvarar staten försvarsindustrin.

Inom EU finns bilaterala avtal. Sverige har dock ingått avtal, det s k LOI-avtalet, med de största vapenproducenterna i Europa; England, Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Det är ett långtgående samarbete som underlättar för vapenindustrierna i dessa länder. Det handlar bl a om forskning, utbildning och gemensamma projekt.

Svensk säkerhetspolitik

Bo Huldt, försvarshögskolan

Visionen av svensk säkerhetspolitik under trettioåriga kriget var att eventuella krig skulle föras så långt bort från Sverige som möjligt. Det var under Sveriges stormaktstid på 1600-talet och början av 1700-talet. Krig "hemma" ödelade land och folk. Denna vision har fått något av en renässans med Sveriges nya insats- och expeditionsförsvaret.

Från Napoleonkrigen till kalla kriget

Efter Napoleonkrigen i början av 1800-talet lämnade Sverige – nu en småstat i Europas periferi - den kontinentala storpolitiken med ambitionen att hålla sig utanför militära konflikter. År 1834 stod Storbritannien och Ryssland mot varandra och en väpnad konflikt hotade. Sveriges dåvarande konung, Carl XIV Johan, höll då ett tal till riksdagens hemliga utskott, där han formulerade en generell säkerhetsdoktrin för Sverige, som innebar en mot båda sidor välvillig neutralitet. Samtidigt framgick det att Storbritannien stod Sverige närmare än Ryssland och man kan dra slutsatsen att det fanns en tydlig preferens för "väst" om neutraliteten skulle visa sig omöjlig att upprätthålla och vi måste välja. Svensk säkerhetspolitik kan sägas ha följt denna kurs också genom det kalla kriget och till idag.

Under 1900-talets första hälft var Sverige en småstat som lyckades hålla sig utanför två världskrig. Efter andra världskriget delades Europa. Då försökte Tage Erlander att skapa ett "neutralt" nordiskt förbund, vilket i slutändan avvisades av Danmark och Norge, som istället valde Nato. Svensk lösning blev alliansfrihet syftande till neutralitet i krig och stödd på ett starkt försvar. Svensk upprustning från 1939 fortsatte obruten fram till 1968.

Sverige kom att inta en strategisk barriärposition mellan Öst och Väst, samtidigt som Storbritannien och USA försåg oss med krigsmateriel och modern teknologi. En form av återförsäkring – i Nato-staternas eget intresse – kunde Sverige påräkna. Detta är inte längre en omstridd fråga, även om omfattningen och Sveriges band till Väst fortsatt diskuteras. Någon allians var det inte men "en livlina" enligt försvarsforskaren Robert Dalsjö.

Svensk alliansfrihet tjänade båda sidors syften. Under kalla krigets första år var den svenska barriären till Rysslands fördel, eftersom man saknade resurser

och teknik för att kunna nå bortom Skandinavien. Efterhand ökade dock den sovjetiska förmågan och Sverige-Skandinavien kom därmed att te sig mer som ett hinder. Pressen på Norden blev också hårdare från och med 60-talet.

Trots dessa problem under det s k nya kalla kriget (1979-85) spelade Sverige under 40 år en strategisk barriärroll unik för en småstat. I realiteten blev det denna roll som det stora försvaret tjänade. Den väntade invasionen kom aldrig men i den strategiska litteraturen beskrevs Sverige som en mellanstor stat med kompetens och resurser, och inte som en småstat.

Sverige hade långt gångna planer på att skaffa kärnvapen vid slutet av 50-talet. Det blev inget av p g a protester främst från socialdemokratiska kvinnoförbundet och försvarspolitiskt omtänkande. Det är också tveksamt om USA skulle ha tillåtit oss att ha sådana vapen; det amerikanska intresset var att vi hade en tillräckligt avskräckande konventionell kapacitet och till det bidrog man också.

Efter kalla kriget

Med kalla krigets slut förändrades bilden helt. ”Neutralitet i krig” framstod som överspelad i en värld med bara en supermakt och där nu ingen var speciellt intresserad av vare sig krig eller just neutralitet. Istället föll vi tillbaka på alliansfriheten och en ”militär” sådan – vilket hittills betytt att medlemskap i Nato ansetts otänkbart.

Efter kalla kriget stödde Sverige energiskt de baltiska staternas strävan efter suveränitet och deras ambition att bli medlemmar av i första hand EU och senare även Nato. Därmed förbättrades också vårt eget säkerhetspolitiska läge på ett dramatiskt sätt.

Sverige blev medlem i EU 1995. Före folkomröstningen talade förespråkarna om EU som om det enbart vore en fråga om pengar och välfärdsstatens underhåll. Men i efterhand kunde man inte dölja att det handlade om mycket mer.

Sverige spelade en aktiv roll i utformningen av EU:s krishanteringsstrategi med såväl militära som civila insatser. 1997-98 var vi (tillsammans med Finland) starkt pådrivande vad gäller EU:s insatser i kriser och spelade också en viktig roll under vår ordförandeperiod 2001, när det gällde att inventera EU:s eventuella militära resurser i framtiden. 2004 accepterade Sverige en

principiell solidaritetsdeklaration EU-staterna emellan vid (terrorist)angrepp men med potentiellt vidare innebörd än så.

Sedan dess har vi också åtagit oss att leda en stridsgrupp för EU (det enda icke-Nato-landet med sådan ambition; detsamma gäller vårt ansvar för ett s k ”provincial reconstruction team” i norra Afghanistan).

Stridsgruppen är ett utomordentligt kvalificerat förband med tillgång till helikoptrar, Jas-plan, eget understöd (granatkastare), sanerings- och indikeringsenheter mm och med enheter också från Finland, Norge, Estland och Irland. Vår stridsgrupp skall vara insatsberedd 1 januari 2008.

Vi har således – ”militärt alliansfria” som vi säger oss vara – visat både vilja och förmåga att tillsammans med andra länder delta i internationella, militära operationer som har en annan karaktär än tidigare fredsbevarande insatser. Det svenska försvaret är numera väsentligen inriktat mot militära insatser. Detta är en enorm förändring jämfört med kalla krigets och invasionsförsvarets tid.

Svenska förband ”certifieras” numera enligt Nato-standard. Det har också diskuterats om inte Sverige även borde bidra till Nato:s s k ”Response Forces”. Många av de förband, som Nato-länderna sätter upp också för fredsbevarande (eller fredsskapande) insatser är redan tidigare örönmärkta också för rena Nato-insatser. Nato förväntas även bidra till EU:s krishantering med högkvarters-, transport- och stridsledningsresurser. Det blir därmed svårare att hålla isär EU och Nato.

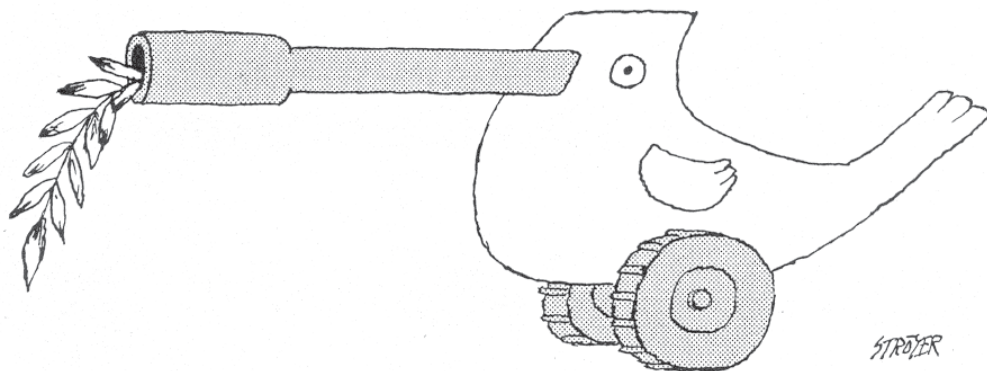
Hotbilder

Det har i dagsläget ansetts svårt att identifiera direkta hot mot Sveriges utom i form av terroraktioner, för vilka vi inte heller ansetts utgöra förstahandsmål. Klimathotet framstår säkert för många som mer relevant än tanken på nya stormaktskrig av den gamla sorten, i vilka vi åter kan riskera att dras med.

Samtidigt är det uppenbart att konflikter mellan stormakter och allianser fortsatt är tänkbara. Rysslands återkomst snabbare än väntat och i en annan skepnad är i nuläget mindre en fråga om vapenmakt än om energimakt. Uppenbart är också att Moskva söker återvinna politiskt inflytande och ”terräng” i det förlorade grannskapet – bl.a. i Östersjöområdet (”reclaim the Sea”).

Förr eller senare kommer frågan om Sveriges försvar att aktualiseras i förhållande till det nuvarande insatsförsvaret avsett för fredsoperationer. Samtidigt pekar nya trender inom försvarsplanering och militärindustri på att internationellt samarbete kan komma att utvecklas – inte minst mellan de nordiska länderna (även av ekonomiska skäl). Nordiskt försvarssamarbete kan också kopplas till EU:s och Nato:s stridsgrupper, till det geopolitiska läget med Ryssland som återuppstånden stormakt och till långsiktiga strategiska intressen även för Sverige i de nordliga haven.

Varken budgetdispositioner, försvarsstrukturer eller säkerhetspolitiska relationer till omvärlden kan förutsättas vara i evighet.

Den svenska fredsduvan.

Poul Strøyer

Nordiskt försvarssamarbete

Danmark - *Lave Broch*, Folkebevaegelsen mod EU

Danmark var neutralt i första världskriget och hoppades på att kunna behålla neutraliteten även under andra världskriget. Men så blev det inte.

Efter andra världskriget fanns en stor opinion för ett nordiskt försvarsförbund. Men det lyckades inte att hitta en lösning med Sverige och Norge. Den nordiska tanken är dock väldigt stark i Danmark.

Den danska säkerhetspolitiken kan beskrivas utifrån Hamlets replik ”to be or not to be”. Vi har historiskt stått med ena foten inne och andra foten utanför såväl Nato som EU. Danmark har således undantag i båda organisationerna. Däremot har Danmark alltid varit förespråkare för FN. Danmark har under lång tid talat för en världsordning som grundar sig på lag och inte på makt.

Dansk säkerhetspolitik bygger på fyra pelare: Norden, EU, Nato/USA och FN.

Norden

Norden har det största folkliga stödet. När Danmark kandiderade till en plats i säkerhetsrådet så fanns ett starkt nordiskt stöd. De nordiska länderna hjälper och stöttar varandra. Länderna ger och tar information från varandra i internationella sammanhang. Tyvärr har EU-medlemskapet inneburit att Norden fått en mindre roll. Danmark, Finland och Sverige begränsas i FN av EU-medlemskapet.

I vissa internationella sammanhang har därför Norge fört fram den officiella danska hållningen. Det förekommer ingen diskussion om nordiskt försvarssamarbete i Danmark.

Europeiska unionen

EU har blivit den mest dominerande faktorn i Europa. Danska folket har en kliven inställning till EU. En majoritet av invånarna i Köpenhamn har alltid röstat nej i folkomröstningar angående EG, EU och euron. Danska folket har stort inflytande på utrikespolitiken jämfört med Finland, som är toppstyrt.

Danmark har undantag från EU:s säkerhets- och försvarspolitik (ESDP). Det betyder att Danmark inte kan delta i EU:s stridsgrupper eller försvarsbyrå. Däremot koordinerar EU dansk utrikespolitik t ex när det gäller uttalanden om mänskliga rättigheter.

Danmark och Sverige har följt EU:s terroristlagstiftning som är påverkad av amerikansk lag. Det har inneburit att Danmark tvingats till vissa ställningstaganden gällande Sri Lanka. I andra fall är man inte tvungen att följa EU:s linje men gör det ändå p g a påtryckningar. EU vill att medlemsländerna ska tala med en röst.

Nato - USA

Det finns ett starkt stöd för Nato i Danmark. Danskarna är mer positiva till Nato än till EU. Orsaken är att Nato inte kan tvinga på Danmark några beslut. Nato bygger på mellanstatlighet. Danmark deltar i fredsskapande insatser för Nato. Däremot har man förbjudit kärnvapen på dansk jord.

Förenta Nationerna

FN har starkt stöd i Danmark. FN står för global säkerhet. Danmark är för en multinationell styrka inom FN. Därigenom skulle neutrala stater få ett alternativ till att delta i internationell krishantering.

Globala lösningar

Vi måste få globala lösningar på konflikter och söka påverka roten till konflikter - inte bara symptomen, t ex flyktingströmmar. Idag stöttar stater sina allierade i första hand. Det behövs solidaritet med de fattiga länderna. Där skulle Norden kunna göra en insats. Många u-länder saknar idag den nordiska rösten. Norden borde också verka för ett reformerat och stärkt FN. Norden har en stor potential och vi har mycket gemensamt.

Norge – *Gunnar Garbo*, Nei til EU

Nordisk försvarsunion

Efter andra världskriget stärktes det nordiska samarbetet. I Norge fanns en uppslutning kring brobyggarpolitik. Det fanns långtgående planer på en nordisk försvarsunion. Men 1948 sa utrikesminister Halvard Lange i ett tal att det kunde vara nödvändigt för Norge att ansluta sig till den västliga alliansen,

även om det gick på tvärs med de andra nordiska länderna. Detta uttalande uppfattades mycket negativt i Danmark och Sverige.

Utrikesminister Östen Undén reste till Norge för att diskutera saken. Sverige hade ett starkt försvar medan Danmarks och Norges militära resurser var starkt försvagade. Därför uppskattades det svenska erbjudandet som mycket generöst.

Det var inte USA som förhindrade den nordiska försvarsunionen utan norska toppolitiker. De sa att det var en förutsättning från norsk sida att man kunde få vapen från västalliansen i en krissituation. Det fanns inga tvivel om att det fanns starka krafter i Storbritannien och USA som tyckte att skulle vara mycket bra med ett samlat Norden, som skulle kunna försvara sig självt. Det skulle vara en hjälp i händelse av en sovjetisk invasion. Men några mycket starka personligheter i den norska politiska ledningen hade andra planer. Lange och norska UD spelade ett dubbelspel.

USA ställde sig öppet för båda lösningarna. Men Lange meddelade stortinget att man inte kunde få några garantier från USA och därför måste Norge välja medlemskap i västalliansen.

Nordek

Nordiskt samarbete dök upp på nytt under 60-talet, men då handlade det om ekonomiskt samarbete; Nordek. Sovjetunionen sa nej till ett finskt deltagande i Nordek. Statsminister Kåre Willock såg det nordiska samarbetet som en väg in i Europeiska gemenskapen EG och tog avstånd från förslaget. Finland fick skulden för att planerna sprack, men det var egentligen konservativa politiker i Norge och Danmark som satte käppar i hjulet denna gång.

Det var förfärligt tråkigt att ett stärkt nordiskt politiskt samarbete inte blev av.

Nordisk bataljon

Norge ska delta med 150 man i den nordiska bataljonen som en del av EU:s stridsgrupper. Vissa politiska partier är emot detta som de ser som en inkörspport i EU. Det har inte förekommit någon granskning av hur detta har gått till. Det strider mot grundlagen som säger att Norge inte får ställa norsk trupp till förfogande för främmande makt. Den nordiska bataljonen leds av en organisation som Norge inte är medlem i.

Norden och FN

Norden har tidigare spelat en viktig roll i FN inte minst som en länk mellan de fattiga och de rika länderna. Små länder som de nordiska vinner på att arbeta för och stödja FN.

Under det kalla kriget skulle FN ha kunnat stärka sin position i världen. Men USA förhindrade detta då man inte var intresserat av ett starkt FN.

Det är oklart om EU kommer att följa FN-stadgan i samband med krishantering. Ofta använder man FN i efterhand för att legitimera sina insatser.

Norden borde diskutera hur man vill ha ett europeiskt samarbete och verka för en ny världsordning. Krig skulle förbjudas som medel. I stället skulle man verka för fredliga lösningar på konflikter och nedrustning. Globala organisationer borde t ex arbeta för att FN:s roll stärks och icke-spridningsavtalet följs.

Ett nordiskt försvarssamarbete diskuteras inte i Norge.

Sverige – Per Gahrton, miljöpartiet

Svensk neutralitet

Den svenska neutralitetspolitiken har varit ett hyckleri anser många debattörer bl a Per T Ohlsson i Sydsvenska Dagbladet. Det har han rätt i men vad är alternativet? Per T Ohlssons slutsats är att Sverige ska bli medlem av Nato. Ett annat alternativ är att fylla neutraliteten med innehåll.

Solidaritet med rika eller fattiga länder

Hade man sagt före folkomröstningen 1994 att Sverige ska delta i EU:s stridsgrupper om fjorton år så hade vi inte varit medlem idag. Men drivkraften är att göra EU till en stormakt.

En grundfråga är om Sverige ska gå in och försvara de värderingar som väst driver. Kampen i världen idag handlar om de knappa resurser som finns. Ska vi gå in på de rikas sida och försvara den rika världens privilegier eller ska vi göra något annat? Det är i det perspektivet man ska se försvarets roll.

Fredsbevarande insatser

Sverige deltar med fredsbevarande trupp i Afghanistan. Men befolkningen kan inte skilja på de amerikanska stridstrupperna eller den internationella säkerhetsstyrkan, ISAF, där Sverige ingår. Nu leds ISAF av en ökad amerikansk chef som tidigare varit i ledningen för USA:s stridande förband. På det sätt vilket insatserna i Afghanistan bedrivs så är det lätt gjort att Sverige kommer att kopplas ihop med USA.

FN-mandat

I förslaget till ny konstitution ska EU:s insatser i krisområden ske enligt FN:s principer. Det betyder inte att FN-mandat krävs. Tidigare försvarsministern sa i en intervju att Sverige kunde tänka sig att delta i en operation utan FN-beslut. Om man frågar detta krav så river man upp hela fältet. Tänk om Kina eller Ryssland skulle bete sig som USA. Att hävda kravet på FN-mandat betyder inte att man tycker att FN alltid har rätt. Precis lika väl som man kan ogilla riksdagsbeslut så kan man ogilla FN-beslut. Det handlar om att man erkänner att endast FN har legitim makt att använda våld i ett enskilt land. Om man inte håller fast vid kravet på FN-mandat så blir det anarki.

Nordiskt samarbete

Nordiskt samarbete är något positivt. Men vad handlar det nyvaknade intresset för nordiskt försvarssamarbete om? Regeringen talar nu alltmer om detta samarbete, vilket inte skulle vara möjligt under den förra borgliga regeringen för femton år sedan. Nu talas det plötsligt mycket om planer på gemensamma förband, utrustning, utbildning, mm.

Historiskt sett har svensk neutralitet varit kopplat till ett nej till medlemskap i Nato. En majoritet av folket är fortfarande emot Nato. Tyvärr misslyckades vi med att klargöra sambanden mellan EU och Nato under folkomröstningskampanjen. Om nu nordiskt försvarssamarbete lyfts fram så är det mer acceptabelt för svenskarna. Det kan vara ett sätt att få acceptans för Sveriges engagemang i EU:s och Natos stridsgrupper. Därför måste vi vara mycket misstänksamma mot det planerade nordiska försvarssamarbetet.

Däremot om det skulle handla om ett alternativ till Nato eller EU så hade det varit intressant. Norden borde t ex kräva att de fredsbevarande insatserna i Afghanistan ska vara helt skilda från amerikanska stridsgrupper.

Hotbild mot Sverige

Tidigare utgjorde Sovjetunionen ett hot mot väst. Hur kommer man att ställa sig till Ryssland? Ryssland kan inte jämföras med det gamla Sovjetunionen. Ryssland är ingen militär stormakt. De har en tiondel av USA:s militära styrka.

Sanningen är att det finns ingen hotbild mot Sverige idag. Därför borde vi diskutera att lägga ner försvaret och vapentillverkningen och i stället satsa på miljöteknik som vi själva kan styra.

Varför ska Sverige ha militära styrkor? Nu ska man skicka ut soldater i världen och klär det i humanistiska ordalag. Man måste se att det finns en intim koppling mellan vapenindustrin och försvarsmakten.

Varför ses inte neutralitet som en resurs? Ett enormt förtroendekapital som skulle kunna användas till något positivt. En renässans för icke-våld vore på sin plats.

Tænk hvis de lavede en krig og ingen kom

Kvinnor i säkerhetspolitiken

Anna Lisa Eneroth, ordförande i IKFF och *Eva-Britt Svensson*, EU-parlamentariker

I diskussioner om säkerhetspolitik handlar det nästan alltid om militär säkerhet. Det är ett mycket manligt tänkande. Kvinnors syn på säkerhetspolitik måste komma fram i den offentliga debatten och påverka utvecklingen.

Våld som kvinnor utsätts för i fredstid förvärras i konflikter. Våldtäkt används i stor omfattning som vapen i krig konstaterar UNIFEM (FN:s utvecklingsfond för kvinnor).

Kvinnors aktioner

Mitt under första världskriget protesterade kvinnor i Europa mot kriget. Det resulterade i att Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) bildades 1915 – en global fredsorganisation som verkar än idag för ett annat säkerhetstänkande. Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) är den svenska sektionen av WILPF.

Andra exempel på kvinnors protester är "Women in black" i Israel som sedan många år protesterar mot ockupationen av palestinsk mark, "Soldatmödrarna" i Ryssland som inte vill skicka sina söner till kriget i Tjetjenien och "Galna mödrarna" i Argentina som krävde att få reda på vart deras söner tagit vägen.

När strider bröt ut i forna Jugoslavien samlades kvinnor från alla etniska grupper till ett möte i Italien för att diskutera en fredlig lösning. Varken FN eller EU eller någon annan part ville bistå med ekonomiska medel så att de kunde fortsätta sitt arbete för fred. Men det fanns gott om pengar för att förse de olika stridande grupperna med vapen.

Efter kalla kriget

Efter kalla kriget avvecklades Warszawa-pakten. Det mest naturliga hade varit att även Nato lades ned. Så skedde inte. I stället hittade man snabbt nya uppgifter – Nato skulle ut i världen och "skapa fred". Och fred skulle skapas genom att skicka ut stridande förband. Man är till och med beredd att starta krig för att skapa fred, s k pre-emptive war.

De senaste åren har också Europeiska unionen snabbt skaffat sig en militär

struktur med bland annat kommittén för utrikes- och säkerhetspolitik, militära kommittén, militära staben, policyenheten, försvarsbyrån, satellitcentrum, institutet för säkerhetspolitiska studier och stridsgrupper. Det finns ambitioner att göra EU till en militär stormakt i likhet med USA.

I EU:s säkerhetsstrategi betonas de militära lösningarna på konflikter. Det saknas ett gender-perspektiv i EU:s strategi för en bättre värld. I stället bygger det på ett manligt sätt att närma sig problemen. Det gäller att vara fysiskt stark – att skaffa sig militära muskler. De starka länderna ska härska över de svagare och försvara sina intressen och värderingar.

I militariseringen ingår vapenindustrin som en mycket viktig del. De militära utgifterna och vapenexporten har ökat betydligt de senaste åren. Den amerikanska forskaren Nathalie Goldring har studerat säkerhetsfrågor i mer än 30 år. Hon har inte funnit några bevis för att mer vapen har skapat en stabilare värld snarare tvärtom.

Förebyggande insatser

Fred och säkerhet skapas på helt andra grunder. Man måste klargöra vad som orsakar konflikter och arbeta för att förebygga dem. Fattigdom och förtryck leder oftast till konflikter. Ett bidrag till fredlig utveckling kan vara att skapa rättvisa villkor för internationell handel. EU:s jordbrukspolitik innebär en dumpning av det europeiska överskottet, vilket försvårar för fattiga länder att producera sina egna livsmedel. Det bidrar inte till att bekämpa fattigdom.

FN och OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) måste få starkare stöd av medlemsländerna för att kunna verka för fredliga lösningar på konflikter. I det arbetet måste kvinnor få en starkare roll. På ett föredömligt sätt har Nobelkommittén genom fredspriset visat att fred skapas genom att bekämpa fattigdom.

Fredspristagare

Nobels fredspris 2004 gick till Wangari Mathai som startade Green Belt Movement i Kenya i mitten av 70-talet. Med tiden utvecklades rörelsen till en folkrörelse för demokrati, kvinnors rättigheter och miljö. Detta arbete kom att fungera som en drivkraft för fred och hållbar utveckling.

Nobels fredspris 2006 gick till Muhammad Junus och Grameen Bank, en bank

för smålån till fattiga i Bangladesh. Banken har gett kredit till över 2 miljoner av de fattigaste, där en överväldigande majoritet av bankens kunder är kvinnor och nästan alla lån betalas tillbaka.

Resolution 1325

År 2000 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1325. Den slår fast att kvinnor ska vara delaktiga på alla nivåer i konflikthantering. Man måste införa ett genusperspektiv i all konfliktlösning. Internationellt talar man om ”tre p”:

- *participation* - kvinnors deltagande i beslut,
- *protection* - skydd av kvinnor mot alla former av våld samt
- *prevention* - förhindrande av nya konflikter genom kvinnors jämberdiga deltagande i förhandlingar och demokratibyggnad.

Fredsrelsen jublade när resolutionen antogs. Sedan upptäckte man hur svårt det var att få den genomförd. Alla länder fick i uppgift att utarbeta handlingsplaner. Sverige, Storbritannien och några länder till har antagit sådana planer, men många länder- även inom EU – har inte kommit särskilt långt.

När det gäller förhandlingar under och efter konflikter har det varit mycket svårt att få med kvinnor. Det märktes inte minst under förhandlingarna om Kosovos framtid. Har någon sett några kvinnor i förhandlingarna om fred i Somalia?

Om regeringarna i EU tog resolution 1325 på allvar, skulle detta betyda mycket i arbetet för en fredligare värld.

EU:s säkerhetspolitik

EU satsar oerhört mycket mer resurser på militär än civil krishantering och det försvårar arbetet för en fredlig utveckling. I stället bör EU vidareutveckla sitt arbete för internationell säkerhet genom fokus på förebyggande insatser och civil krishantering. Detta arbete bör ske i samarbete med OSSE, FN och Europarådet samt med regionala och lokala organisationer från det civila samhället.

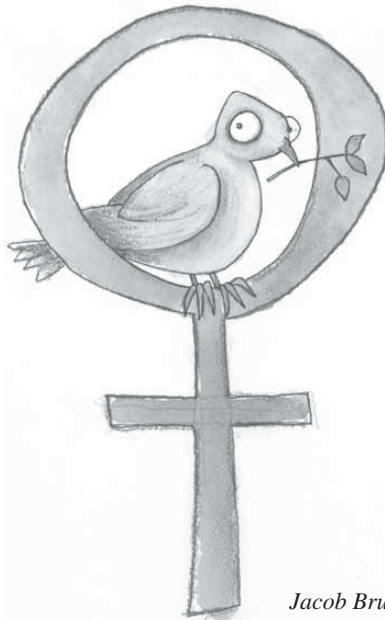
Ett genusperspektiv måste vara synligt i alla EU:s säkerhetspolitiska åtaganden. Civil och militär personal som deltar i EU:s krishanteringsinsatser måste få utbildning i genusfrågor och hur FN:s resolution 1325 fullt ut ska tillämpas i arbetet med internationell krishantering.

Svensk säkerhetspolitik

Sverige ställde tidigare som neutralt land upp i FN för de fattiga länderna. Idag strider svenska soldater för USA:s intressen i Afghanistan. Det hjälper inte att man kallar det fredsbevarande, när NATO för befälet och amerikanska generaler och soldater ingår i samma styrka.

Diplomati, fredlig konflikthantering och förebyggande av väpnade konflikter måste prioriteras i internationellt samarbete.

IKFF har föreslagit att ett särskilt säkerhetsdepartement inrättas. Syftet skulle vara att analysera orsakerna till krig samt samla in kunskap om konfliktlösning utan våld. Ett sådant departement borde ledas av en minister, som med kraft verkar för icke-våldslösningar på internationella konflikter.

Sammanfattande kommentarer

Ingela Mårtensson och Ingrid Ternert, seminarieledare

Den globala utvecklingen

När kalla kriget tog slut i samband med berlinmurens fall 1989 så trodde många att det skulle vara början på en fredligare värld, som byggde på samarbete och stabilitet. Nu sjuutton år senare kan vi konstatera att så blev det inte.

Svante Karlsson redogjorde för de nya globala hoten. Det liberala projektet – marknadsekonomi och demokrati – vann kalla kriget och fortsätter att dominera världsordningen med USA i spetsen och EU som vapendragare.

De nya globala hoten utgörs av att krig har normaliserats som medel för att uppnå politiska mål. Idag har den ideologiska kampen ersatts av kampen om energi – främst olja. Kärnvapen har också normaliserats och används som ett reellt hot.

Eva Selin Lindgren beskrev kopplingen mellan kärnkraft och kärnvapen. Plutonium, som är en del av avfallet i kärnkraftsverken, kan användas för att göra kärnvapen. Det behövs inga unika kunskaper samtidigt som lagren av kärnavfall bara växer. Självordsbombare skulle t ex kunna använda mindre laddningar för att åstadkomma stor förödelse.

Jan Prawitz ansåg att det går åt rätt håll trots allt. Kärnvapenarsenalen har minskat och allt fler kärnvapenfria zoner har deklarerats. Men även om antalet stridspetsar har minskat så har kärnvapnen blivit alltmer sofistikerade och lättare att använda. Dagens kärnvapen räcker för att utplåna jorden. Samtidigt visade Svante Karlsson på hur kärnvapenmakter hotar med att använda sina vapen och även mot icke-kärnvapenstater. Kärnvapen har blivit ett globalt hot och bidrar till en osäkrare värld. Kärnvapen har normaliserats.

I EU:s förslag till ny konstitution står att om en medlemsstat utsätts för ett väpnat angrepp så är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ställa upp med alla till buds stående medel. Samma skyldigheter gäller vid terroristattacker i något EU-land. Det görs ingen åtskillnad vad gäller kärnvapen eller konventionella vapen. Inom EU är kärnvapen en icke-fråga. Men det är en berättigad fråga om kärnvapen ingår i EU:s försvar, ansåg Jan Prawitz.

Herman Schmidt talade om globala aktörer. Den enda supermakten idag är USA. USA har de i särklass största militära resurserna och kan därigenom styra Nato och även i viss utsträckning EU. USA är starkast idag men utmanas på sikt av utvecklingen. Öst-väst-dimensionen ersätts mer och mer av nord-syd-konflikten och särskilt av kampen om makten över Asien.

Svensk anpassning

Historikern Bo Hultdt gav en överblick av svensk säkerhetspolitik i förändring från 30-åriga kriget och framåt. Under Sveriges stormaktstid var visionen att kriga så långt bort från landets gränser som möjligt.

I början av 1800-talet ändrades strategin till ett invasionsförsvar med neutralitet som doktrin. Nu har vi gjort oss av med invasionsförsvaret och övergått till insatsförsvar, d v s de militära insatserna ska åter föras så långt bort från svenska gränser som möjligt.

Neutralitetspolitiken har förpassats till historien och ”militär alliansfrihet” gäller. Hur kan man påstå att vi är alliansfria när vi ingår i EU:s stridsgrupper och snart även i Natos? Sverige har dessutom genom EU:s solidaritetsklausul förbundit sig att militärt ställa upp för EU:s medlemsländer. Det är enligt vår mening ett sätt att föra medborgarna bakom ljuset.

Ett annat hyckleri är svensk vapenindustri som idag har utländska ägare och knappast kan betecknas svensk. Men svenska staten håller industrin under armarna dels genom oproportionerligt stora inköp av krigsmateriel och satsning på militär forskning. Detta visade Rolf Lindahl från Svenska Freds- och skiljedomsföreningen.

Sverige säger sig verka för demokrati och mänskliga rättigheter. Trots det säljer vi vapen till diktaturer som förtrycker de egna befolkningarna.

Nordiskt försvarssamarbete har åter blivit aktuellt enligt svenska regeringen. Lave Broch från Danmark och Gunnar Garbo från Norge hade inte märkt något av den debatten i deras länder. Däremot ville de att Norden skulle spela en roll för att stärka FN:s roll i världen. Det ville också Per Gahrton, som var mycket misstänksam mot det nyvaknade svenska intresset för Norden. Han trodde det kunde vara ett sätt att få medborgarnas acceptans för Sveriges ambitioner att aktivt delta i EU:s och Natos stridsgrupper.

Bo Hultdt bekräftade att det finns planer på ett bredare och djupare försvarssamarbete i Norden men att innehållet ännu inte är offentliggjort. Motivet kan vara gemensamma bataljoner inom Nato och EU men också den strategiska situationen i Barents hav.

Anna Lisa Eneroth, ordförande i IKFF, konstaterade att globala hot och säkerhet diskuteras utifrån manliga strukturer. Det behövs ett annat sätt att tackla världens problem. Kvinnor måste bli delaktiga i beslutsfattandet om fred och säkerhet.

Slutsats

Trots att kalla kriget är slut så är de globala hoten än värre idag. Militära lösningar ses som lösningar på världens problem. Den militära upprustningen, hot om våld och faktiska invasioner har lett till en mycket mer osäker värld.

Utvecklingen kan säkerligen förklaras av att det finns starka ekonomiska intressen för en militarisering. President Eisenhower varnade för att det skulle militärindustriella komplexet skulle styra staten. Detta har inträffat – inte bara i USA.

I Sverige finns ett nära samarbete mellan regering, försvarsindustrin och försvarsmakten. Det har resulterat i en kraftigt ökad vapenexport och satsning på militära insatser. Det är en totalt förändrad säkerhetspolitik. Sedan inträdet i EU har neutralitetspolitiken försvunnit. Nu återstår militär alliansfrihet utan innehåll. Sveriges röst när det gäller solidaritet med tredje världen och nedrustning har tystnat.

Varför driver inte Sverige längre kravet på eliminering av kärnvapen? Varför har Sverige inte sagt något om kärnvapen i EU? Gäller Natos kärnvapenstrategi även svenska medborgare?

Det finns många frågetecken som måste redas ut men då måste regeringen tala klarspråk och inte säga ett till svenska folket och göra något annat i praktiken.

Denna skrift har gjorts tillsammans med Fredskoalitionen Göteborg

www.fredskoalitionen.se
info@fredskoalitionen.se

<http://fredskoalitionen.blogspot.com>
fredskoalitionen@yahoogroups.com

Folkrörelsen Nej till EU är en
partipolitiskt obunden organisation
som verkar för att Sverige
på sikt skall lämna EU

Stöd Nej till EU genom medlemskap,
prenumeration på Kritiska EU-fakta
eller ge ett bidrag - PG 4330207-4

Folkrörelsen Nej till EU
Pölgatan 5, 414 60 Göteborg
Tel. 031 - 701 01 77
e-post: kansli@nejtill.eu
www.nejtill.eu